

Van Middelaar: 'Het Schulz-effect heeft me verbaasd'

Achtergrond - 18 september 2017 - Auteur: Marja Verburg

Is de SPD-lijsttrekker Schulz die we in de campagne zien dezelfde als de man die 20 jaar europarlementariër in Brussel was? En wat kunnen we de komende jaren van Merkel verwachten? Duitslandweb sprak met politiek filosoof Luuk van Middelaar, die Schulz kent uit de tijd dat ze beiden in Brussel werkten.

U bent de maand augustus in Azië geweest, aan de Lee Kuan Yew School of Public Policy van de Nationale Universiteit van Singapore. Hoe kijken ze daar naar Duitsland?

Luuk van Middelaar: "Ja ik was daar om mijn blik te verruimen. Om Azië beter te kunnen bekijken vanuit Europees standpunt en Europa vanuit Aziatisch standpunt. Dat was prettig relativerend. Singapore ligt midden in Azië, tussen India, China, Japan en Indonesië. Europa is daar vrij ver weg. Als ze het daar hebben over geopolitiek, gaat het om de relatie tussen de VS en China: de VS als veiligheidsgarantie voor Singapore, China als opkomende macht.

Europa bestaat daar wel, maar wordt als politieke macht niet zo serieus genomen. Wel zijn ze zich in Singapore bewust van Europa als economische macht. Maar Europa is daar vooral Groot-Brittannië. Ze zijn een voormalige kolonie van Groot-Brittannië en Engelstalig. Wat hen bezighoudt, is de Brexit en de gevolgen daarvan. Duitsland is voor hen een sterke Europese economie."

En Merkel, kennen ze die in Azië?

"Ik zat daar aan die onderzoeksschool natuurlijk bij de kenners, mensen die de Economist en de New York Times lezen. Zij krijgen wel mee wat daarin over Duitsland staat. Merkel kennen ze wel, maar het blijft voor hen ver weg."

U hebt Schulz meegemaakt in Brussel, toen u daar als speechschrijver voor Van Rompuy werkte, de voorzitter van de Europese Raad. Hoe...

Van Middelaar begint te lachen. "Ja, en hij kent mij als *der Redenschreiber*. Van de Nobelprijstoespraak in Oslo."

Der Redenschreiber?

“Ja, in 2012 had de EU de Nobelprijs voor de Vrede gewonnen. Toen dat bekend werd, was Schulz binnen een half uur op de radio en zei dat hij die prijs namens alle Europese burgers ging ophalen, als voorzitter van het Europees Parlement. Terwijl wij met Van Rompuy en Barroso (destijds voorzitter van de Europese Commissie, red) nog bezig waren een gezamenlijke verklaring op te stellen als reactie op de prijs. Uiteindelijk stonden ze daar alledrie op het podium in Oslo. Maar alleen Barroso en Van Rompuy hielden een toespraak, Schulz niet. Ik had die toespraak mede geschreven en die was wel geslaagd. Sindsdien ben ik voor hem *der Redenschreiber*.”

Hoe kijkt u naar Schulz, sinds hij SPD-lijsttrekker werd in januari? Hij geldt als emotioneel en bevlogen, maar dat lijkt niet altijd zo uit de verf te komen, zoals in het enige tv-debat dat hij met Merkel had, begin september.

“Nou, dat *leidenschaftliche* van hem zie je bij tijden wel in de campagne. Zeker vergeleken bij de koele Merkel.

Luuk van Middelaar is hoogleraar 'Grondslagen en praktijk van de Europese Unie en haar instellingen' aan de Universiteit Leiden en columnist van NRC Handelsblad. Hij was speechschrijver van Herman van Rompuy, voorzitter van de Europese Raad (2010-2014). Volgende week verschijnt zijn boek 'De nieuwe politiek van Europa' ([Historische Uitgeverij](#))

Het viel me in de campagne op dat hij de Europese kaart niet zo sterk speelde als ik had gedacht. De eerste maanden ging het veel over de arbeidsmarkt. Misschien was hij bang te blijven hangen in het beeld van Schulz de Europeaan. Hij koos voor het thema sociale ongelijkheid, ook om te voorkomen dat kiezers zouden weglopen naar Die Linke of de AfD. Dat snap ik ook wel, maar dat heeft onvoldoende geresoneerd. Toch is het opvallend dat hij bij het thema waarmee hij het meest geloofwaardig was, Europa, op de rem heeft getrapt.

Ik vond het eigenlijk wonderbaarlijk dat het überhaupt aansloeg, toen Schulz lijsttrekker werd. Ik was ook niet zo verbaasd dat het Schulz-effect afzwakte. Ik vond het opvallend dat Schulz toch boven het beeld uitkwam van Europees parlamentsvoorzitter, van super-euro-afgevaardigde. Hij heeft jarenlang heel veel geld verdiend. Dat kwam ook meteen naar boven na zijn benoeming, ik noem het maar even de Brusselse gossip tegen Schulz, de verwijten van cliëntelisme, het bevoordelen van zijn eigen medewerkers.”

Klopt dat beeld?

“Ja, dat is zo. Die verwijten kwamen uit CDU-hoek in het Europees Parlement. Schulz was voorzitter, maar je moet je realiseren dat de secretaris-generaal van het EP, Klaus Welle, ook een Duitser is, maar van de CDU. Die weet alles van Schulz. Maar goed, die gossip zakte ook weer weg.”

U was verbaasd over de keuze voor Schulz als lijsttrekker?

“Ach, de vraag was: wie offert zich op om door Merkel te worden neergesabeld. Na Steinmeier en Steinbrück (*SPD-lijsttrekkers in 2009 en 2013, red*) was het nu Schulz.”

Naar alle waarschijnlijkheid is Merkel ook de komende vier jaar kanselier van Duitsland. Wat verwacht u van haar vierde termijn?

“Als we de coalitievorming even buiten beschouwing laten, en alle binnenlandse beperkingen niet te na gesproken: ik denk dat ze de komende vier jaar iets wil bouwen. Dat ze wel iets met Macron wil doen, met de eurozone, met het defensiebeleid. Ze heeft een visie op de EU en ze kijkt ook naar haar eigen nalatenschap. Ze wil niet alleen maar de *Krisenkanzlerin* zijn, maar ze wil iets creëren en ze is bereid daarvoor politieke risico's te nemen, denk ik.

Met betrekking tot Macron is er natuurlijk scepsis over de hervormingen die hij in Frankrijk wil doorvoeren. De vraag is of hij niet een 'dure vriend' is, zoals dat heet. Maar ik denk dat Merkel hem het voordeel van de twijfel wil geven. Dat wordt boeiend. Macron heeft na de Duitse verkiezingen een grote Europese toespraak in Frankrijk gepland, hij zit te wachten tot de verkiezingen voorbij zijn. Dan kan hij aan de slag.

Mijn inschatting is dat Merkel verder wil gaan dan ze nu doet voorkomen, dat ze richting Macron wil bewegen.”

Dan is ze wel afhankelijk van haar coalitiepartner. Als dat de FDP wordt, zal dat een stuk lastiger zijn. Die staat een veel strenger Europees beleid voor.

“Ja, en ze is ook afhankelijk van haar eigen partij, van de Bundesbank en van wat de FAZ schrijft. Dat bedoel ik met alle binnenlandse beperkingen. Ik kan het niet concreet maken, ik ga niet zeggen: Merkel gaat voor eurobonds. Maar ik heb het gevoel dat er ruimte zit bij haar.

Daar zal Nederland wel zenuwachtig van worden. Wij zitten meer op de lijn van de hand op de knip, zoals Schäuble (*de Duitse minister van Financiën van de CDU*,

red). Als Merkel de kant van Macron op gaat, bekijken wij dat wantrouwend.

En iets anders dat me opvalt: Merkel besteedt veel aandacht aan Afrika. Ze bereidt de publieke opinie erop voor dat het belangrijk is voor de toekomst van Duitsland om de problemen van de migratie uit Afrika aan te pakken. Ze is de afgelopen jaren verschillende keren in Afrika geweest om daar afspraken te maken. Dat vind ik sterk. Dat ze dat doet en dat ze het publiek daarop voorbereidt. Dat ze de Duitse kiezers leert zien dat hun belangen verder gaan dan ze voorheen dachten. Dat is staatsvrouwelijk, zo'n campagneboodschap. En het past bij het beeld van een kanselier in haar laatste termijn. In de VS wordt gezegd dat de president in zijn tweede, laatste termijn, interesse krijgt in de rest van de wereld. Dat zie je bij Merkel ook."

Dit is een artikel gedownload via duitslandinstituut.nl.

Artikel:

<https://duitslandinstituut.nl/artikel/22770/van-middelaar-het-schulz-effect-heeft-me-verbaasd>